

met
ZORG
ontworpen

een met **liefde** ontworpen gebouw is bruikbaar
als een **zorggebouw** een zorggebouw is **ook** een
woongebouw een woon gebouw is een gebouw
met **oog voor mensen** een gebouw met oog voor
mensen is een gebouw met **liefde ontworpen** is het
gebouw dat wij willen maken

MET ZORG ONTWORPEN

Nog niet zo heel lang geleden was een zorginstelling een plek waar bewoners hun dagen sleten in eenzaamheid, waarbij ze het grootste deel van hun tijd doorbrachten in hun kamers, kijkend naar buiten of naar de tv. Ruimte voor ontmoeting was er nauwelijks, laat staan voor gezelligheid of een goed gesprek. Voor een verzetje waren ze bijna volledig afhankelijk van het toch al overbelaste zorgpersoneel.

Dergelijke zorginstellingen zijn gelukkig steeds minder van deze tijd, maar de zorg staat nog steeds voor een grote opgave. De komende jaren zal het aantal 65-plussers sterk groeien. Een derde daarvan is ouder dan 80 jaar en we worden met ons allen steeds ouder.

Daarmee krijgen we ook steeds meer lichamelijke klachten en met name de groeiende groep met psychogeriatrische klachten legt een zware belasting op de zorg. De beroepsbevolking wordt kleiner, wat invloed heeft op het zorgbudget en de beschikbaarheid van goed personeel. Alleen al om praktische redenen is er dus behoefte aan zorginstellingen waar ouderen langer onafhankelijk zijn.

Maar los van de praktijk staat natuurlijk de mens centraal. Mensen die onafhankelijk zijn, zijn mensen die gelukkig zijn. In 2040 leven ruim een half miljoen mensen met dementie in Nederland. Als we nu niet beginnen met anders denken, moeten we het later wellicht zelf ervaren.¹ Daarom moeten we zorginstellingen bouwen waar mensen een niet alleen eigen woning hebben, maar ook samen kunnen koken, eten, het nieuws bespreken of voetbal kijken. Een plek waar ze zich ook buiten hun kamer thuis kunnen voelen.

Een zorginstelling waar we zelf zouden willen wonen.

¹ Toebees, T. (2021), 'VerpleegThuis', de Arbeiderspers

Ouderenzorg en huisvesting

Ouderenzorg is aan sterke veranderingen onderhevig. Er is een ontwikkeling van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat', waarbij het uitgangspunt is dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig blijven. Eigen regie en een mate van zelfredzaamheid is goed voor de gesteldheid en eigenwaarde. Dit heeft gevolgen voor de werkwijze van de organisatie en de huisvesting.

De grens tussen wonen en zorg vervaagt. Het huisvesten van een steeds groeiende en ouder wordende groep mensen vertaalt zich daarmee niet in het bouwen van nieuwe tehuizen, maar in woonblokken met een grote mate van flexibiliteit voor de toekomst. Hierin kan op diverse wijzen gewoond worden, en mensen kunnen naar behoefte worden verzorgd al naar gelang de vraag. Hierdoor ontstaat een inclusieve samenleving waar mensen elkaar kunnen blijven ontmoeten.

Bewoners doelgroepen

In de ouderen zorg zijn bewoners onder te verdelen in twee groepen: ouderen met somatische klachten en ouderen met psychogeriatrische klachten. De groepen zijn zeer verschillend, en de accommodatie vraagt om een zorgvuldige oplossing. Vanuit onze ervaringen kunnen somatische en psychogeriatrische bewoners gemengd worden gehuisvest, vanuit de gedachte dat ze elkaar wederzijds kunnen helpen.

Een voorbeeld is ons project 'Zuidover' in Amsterdam in opdracht van Cordaan. Het succes hiervan heeft geleid tot een vervolgprijzen zoals 'Westhoff Hofwijk' in Rijswijk voor opdrachtgever Florence, 'Leythenrode' in Leiderdorp voor Alrijne en 'Salem' in Katwijk voor DSV.

*grote verschillen in bewoners
en toch graag allemaal gelukkig*

een woongebouw met zorg, geen ziekenhuissfeer

*De kok, tuinvrouw, klusjesman en schoonmakers zijn óók zorgverleners.
Dat is goed voor iedereen.*

De familie

Een belangrijke opgave voor de ouderenzorg is het verwelkomen van familie en bezoekers door de bewoners. Een persoonlijke, warme atmosfeer is daarvoor belangrijk. Mensen komen graag op bezoek in een fijne omgeving. Daarbij is voldoende privacy elementair, maar ook ruimtes voor grotere gezelschappen. Bezoek van kinderen en kleinkinderen is voor ouderen van groot belang. Met name een mooi ingerichte buitenruimte daarin waardevol zijn.

Personeel

Naast een voorziening voor wonen is een zorginstelling ook een bedrijf, dat goed georganiseerd moet zijn, en naast de bewoners is het personeel de tweede belangrijke groep waarop het gebouw dient te worden afgestemd. De personele bezetting wordt steeds krappere en tijd moet optimaal worden besteed met een optimum aan zorgverlening. Alle gebouwfuncties moeten zo zijn ingericht dat ze naast woongenot ook praktische eigenschappen hebben, dus efficiënt, overzichtelijk, en goed schoon te houden. Ook bevoorrading dient goed te zijn georganiseerd. Het gebouw moet niet alleen prettig ogen maar ook efficiënt zijn, met een goede routing en heldere looplijnen. Het werken moet fijn en overzichtelijk zijn, ook in de avondsituatie, wanneer er minder personeel aanwezig is.

Open maar ook gesloten

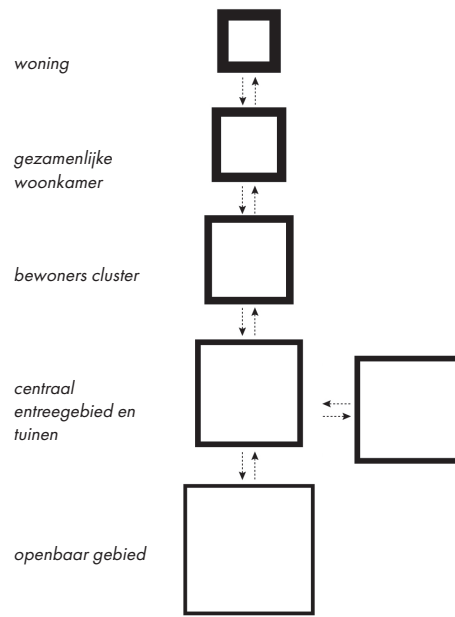
De toekomstige oudere bewoners zijn aangeland in de 'vierde fase' van hun leven, met veel levenservaring, maar ook met alle ongemakken van dien. De actieradius wordt steeds beperkter. De manier waarop mensen met somatische en psychogeriatrische klachten een ruimte beleven is heel verschillend, en soms zelfs tegenstrijdig.

Een ding is zeker: te allen tijde zal het gevoel van isolement of opgesloten zijn moeten worden voorkomen. De gebouwopzet is daarbij belangrijk. Als bewegingsruimte moet worden ingeperkt om bewoners te beschermen, dan kan dat met goede ontwerp oplossingen in combinatie met de nodige domotica op een nagenoeg onzichtbare wijze.

Graduele overgangen

Zorgvuldig geregisseerde en graduele overgangen, van binnen naar buiten, van openbaar via collectief naar privé, en van warm naar koud, zijn elementair in een goed zorg- of woongebouw. Harde confrontaties moeten worden voorkomen. Het is zaak de reis door het gebouw zodanig vorm te geven, dat expliciete uitdrukking wordt gegeven aan deze overgang van meest publiek tot aan het privé domein, met alles wat daartussen zit.

De entree heeft een uitstraling die het complex als geheel toegankelijk maakt en die meer de gebouwschaal benadrukt.

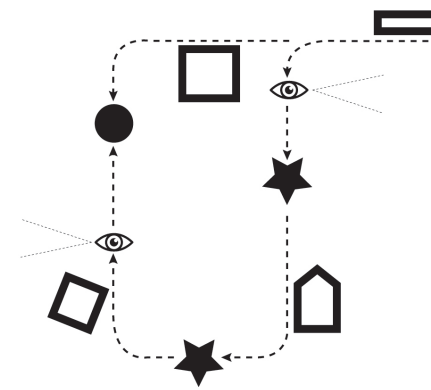
graduele overgangen van de straat naar de eigen woning

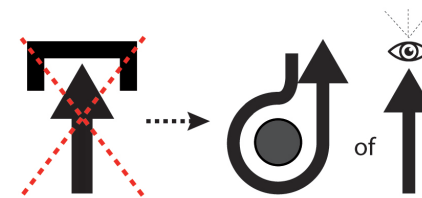
visie heeft invloed op vorm gebouw

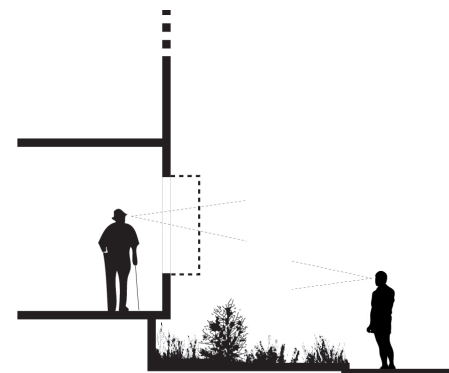
de waarde van een zorggebouw wordt beïnvloed door de kosten én de gebruiks- en restwaarde

Gang voorzien van hoogte- en oriëntatiepunten

Geen doodlopende gangen

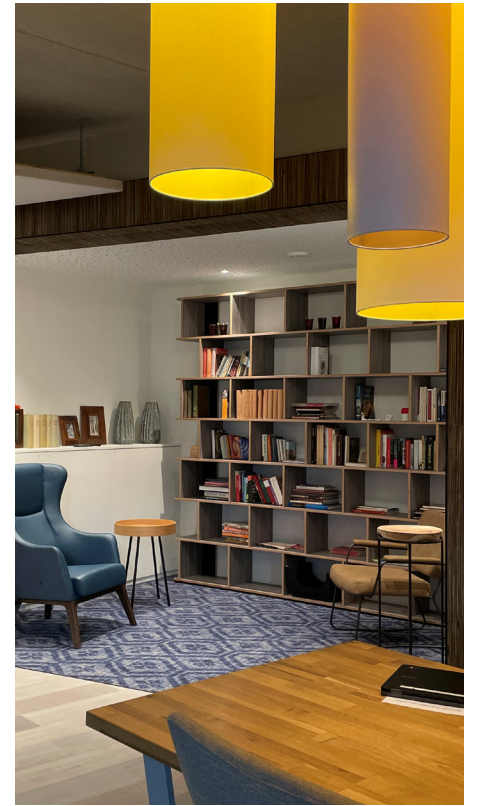
Relatie middels een tussenzone ('buffer')

De gang als houvast - zonder eind

Beweging is van groot belang voor ouderen met een beperkt bereik, en zeker voor mensen met dementie. Binnen een woongroep is een 'circuit' een verrijking, hoewel een te grote loopdrang moet worden getemperd. Het inbrengen van oriëntatiepunten en zitjes kan de juiste balans geven. Het circuit hoeft niet alleen op de eigen woongroep gericht te zijn, maar kan ook doorkijk geven naar buiten. Hierbij kan een blik in gemeenschappelijke gebieden of de tuin bijdragen aan een betere oriëntatie en een rijkere beleving. Het koppelen van groepen is mogelijk indien de zorg dat vraagt. Maar de groepen met circa 10 bewoners kunnen ook zelfstandig functioneren i.v.m. bijvoorbeeld corona.

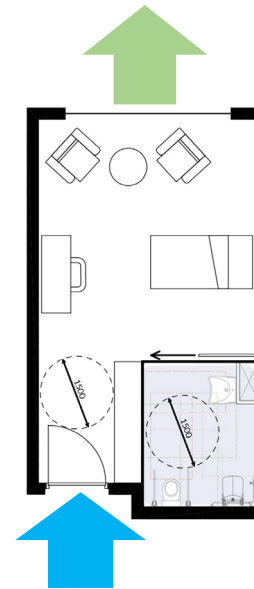
Een ding is zeker: doodlopende gangen of zichtbare afgesloten deuren moeten worden voorkomen. Daar worden mensen ongelukkig van.

In het door ons ontwikkelde woonconcept vertaalt dit principe zich in een dubbele gangenstructuur met eilanden waar men omheen kan bewegen. Heldere en te onderscheiden woningentrees met plaats voor een uiting van de identiteit van de bewoners helpt in de oriëntatie. Zichtbare activiteiten structureren de dag. Dus geen karakterloze ziekenhuisgangen met een batterij aan eenvormige deuren, maar onderscheidende en herkenbare verkeersgebieden die zorgen voor meer ontmoeting. Niet alleen lichtkwaliteit en kleur kunnen versterkend werken voor herkenning en oriëntatie, maar ook het spelen met materialisering (met een duidelijke gevoelsbeleving) en het toepassen van natuurlijk groen (reukbeleving). Deze elementen creëren een 'mental map' die houvast biedt.

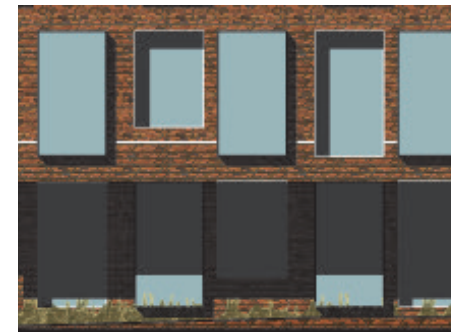
*uitzicht op de omgeving,
levendigheid en anderen*

*duidelijk overgangsmoment
naar gemeenschappelijkheid*

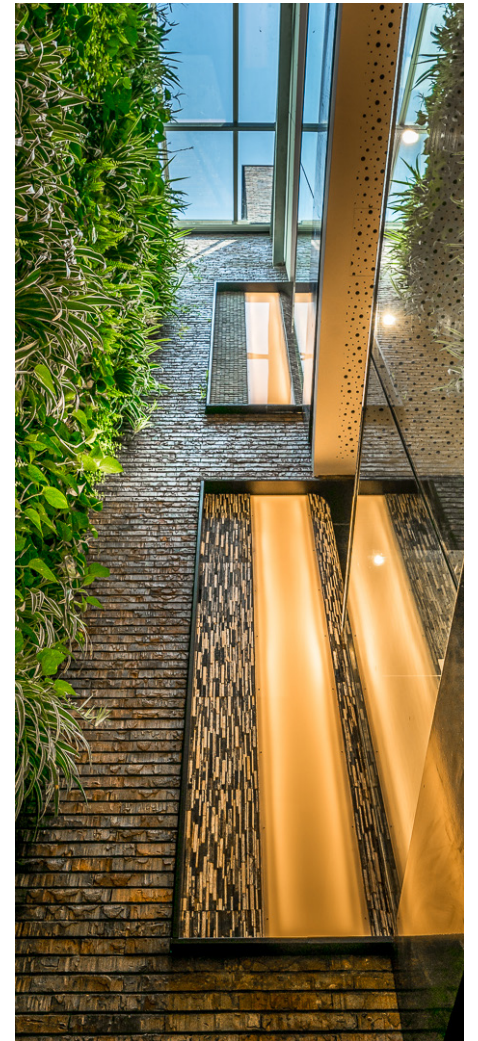
De individuele woning

De individuele woning is het privé domein van de bewoner. Met een oppervlakte van 20-40 vierkante meter, en een individuele rolstoeltoegankelijke badkamer waar de juiste zorg met nodige hulpmiddelen kan worden gegeven, is een goed appartement te realiseren, die eventueel omgebouwd kan worden naar een zelfstandige woning. De woning wordt zoveel mogelijk door de individuele bewoner ingericht, waarmee het gevoel van een eigen huis aanwezig blijft. Binnen een woongroep hebben bewoners hun privacy van de eigen woning. Dat is een belangrijke kwaliteit. Het eigen appartement is absoluut privé. Bij de gemeenschappelijke voorzieningen ligt dat anders. Routing door de woongroep en plaatsing van de appartementen en de verschillende functies ten opzichte van elkaar moet zeer zorgvuldig worden overwogen. De overgang tussen semiopenbaar en privé moet ten alle tijden stapsgewijs zijn, en nooit ineens.

daglicht maakt gelukkig

Maximaliseren van de belevingswereld vergroot het woongeluk

Naast het gebouw is ook de buitenruimte een essentieel onderdeel van de leefwereld en de dagelijkse ervaring. Uit onderzoek blijkt dat intensief dagelijks gebruik van de buitenruimte bijdraagt aan een betere gezondheid. Ook in wintermaanden en vroege voorjaar is het gezond om buiten te komen en daglicht te ervaren. Een goed zorggebouw moet daarin dus voorzien. De buitenruimten (grote landschapstuin, een gesloten dementietuin en 'kas-achtige' buitenbalkons) moeten uitnodigen tot gebruik door de bewoners.

Iedereen komt buiten (soms met wat hulp) en we maken maximaal gebruik van de omgeving rond het gebouw. Daar wordt je gelukkiger van.

Ook in de stedelijke omgeving komt er langzaam weer erkenning van dit feit. Stedelijke gebouwen zullen in de nabije toekomst steeds meer plaats geven aan (horizontaal en verticaal) groen.

een harmonische samenhang tussen buiten en binnen

*ongedwongen ontmoeten en privacy zonder vereenzaaming
en een geraffineerde opzet stimuleert ontmoeting*

Ambiance is belangrijker dan een klinische aanpak

Het interieur heeft een natuurlijke, warme uitstraling met veel planten en zachte materialen. Buiten is zoveel mogelijk naar binnen gehaald. Lichtintensiteit, kleuren, texturen en meubels variëren per verdieping. In Zuidoever gaat het over activeren van bewoners, zintuigelijk comfort en optimale oriëntatie. Meer dan bij 'gewone' interieurs geldt dat er sprake moet zijn van congruentie van de zintuigen om het begrijpelijk te maken.

Aan de andere kant moet er voldoende afwisseling zijn om bewoners te stimuleren actief te blijven. Een veilig gevoel en herkenning zijn daarbij essentieel. Veel bewoners oriënteren zich op intuïtie, licht en tastzin. Overal zijn speciale wandbekledingen want de tastzin is het zintuig dat het langste stand houdt.

Muziekzaal voor gezamenlijke activiteiten

Leeshoekje (ZuidOever)

Samen TV kijken in de woonkamer

Duurzaamheid

Tangram heeft al lange tijd bijzondere aandacht voor duurzaamheid – in de breedste zin van het woord – en realiseert projecten die met recht 'duurzaam' mogen worden genoemd. Het begrip duurzaamheid heeft vele kanten: sociaal, economisch en ecologisch. Als men gelukkig is met de opzet en het verblijven betaalbaar is (dus binnen een economisch verantwoord businessmodel), zal men er lang gebruik van willen maken.

De waardering van alle gebruikers bepaalt mede de levensduur. Hierbij is het belangrijk dat toekomstige gebruikers participeren in het ontwerpproces. Het gaat er hierbij niet om dat belanghebbenden mee gaan ontwerpen, maar wel dat ze invloed kunnen uitoefenen op het programma van eisen. Daarbij kunnen dan niet alleen commerciële, maar ook maatschappelijke belangen worden gewogen – wat een belangrijke voorwaarde is voor de totstandkoming van een prettige en duurzame leefomgeving. Waar we van houden... dat onderhouden we.

Ook de fysieke kant is van groot belang: energieverbruik, levensduur van constructie en materialen en flexibiliteit en aanpasbaarheid zijn factoren die de exploitatie van een gebouw sterk beïnvloeden. Door creatieve interpretatie kan er een scherpe BVO GBO verhouding worden bereikt, waardoor er geld over is voor extra voorzieningen. Zo kunnen bijvoorbeeld collectieve ruimten of de inrichting van gangen als verblijfsruimtes geld vrijmaken voor een wintertuin.

We maken gebouwen die duurzaam van opzet zijn, met een energieverbruik dat zeer beperkt is, zonder gas en zonder verspilling met milieuvriendelijke materialen. Ook slaan we water op voor de tuinen en geven het terrein terug aan de natuur en halen de fauna dichtbij het gebouw.

Flexibiliteit

Onze gebouwen hebben een blijvende waarde. Het constructieve casco is in hoge mate gestandaardiseerd en de vloervelden zijn vrij indeelbaar en daarmee flexibel in de tijd. De in basis kleine zorgwoningen kunnen worden gekoppeld naar grotere eenheden in de middellange termijn, en op de langere termijn kan de volledige indeling van de woonvloeren worden vervangen door volledige woonunits.

Er kunnen ook eenvoudig balkons aan de gevel worden toegevoegd. Zo krijgt het gebouw een 2e of zelfs derde leven. De zorgwoningen zijn al opgezet volgens een decentraal installatieconcept, wat ook goed werkt voor particuliere woningen in de toekomst.

Rhapsody in West, innovatief en duurzaam huurwoningenproject aan de ringweg A10. Awards Beste gebouw en Beste gebiedsontwikkeling. Bos en Lommer, Amsterdam (2019)

Cité, 498 appartementen, collectieve voorzieningen en werkruimtes, Rotterdam (2010)

OurDomain Rotterdam Blaak, 612 stadsappartementen, werkplekken en allerlei faciliteiten: van gameroom tot fitness en eetcafé, Rotterdam (2021)

Hervorm Lyceum West, renovatie en nieuwbouw school voortgezet onderwijs. Beste gebouw 2007, Amsterdam West (2005)

De Stad van de Toekomst, ontwerpstudie en strategieën in opdracht van o.m. BNA Onderzoek, TU Delft en ministerie Binnenlandse Zaken (2019)

Galaxy Tower, hotel met 250 luxe kamers en 300 woonappartementen, faciliteiten, Utrecht (oplevering 2023)

De Kaap, 150 woningen en werkplekken bij huis, maatschappelijke functies en collectieve ruimtes, Alkmaar (in ontwikkeling)

Kavel 14, circulair woongebouw met voorzieningen en collectieve ruimtes, Amsterdam (ontwerpstudie)

Waterwoningen, 18 energiezuinige waterwoningen in een ecozone, Amsterdam (1999)

Zuidoever, woonzorggebouw voor mensen met dementie en mensen met somatische aandoeningen, Kop Zuidas Amsterdam (2020)

Leythenrode, 162 appartementen met faciliteiten voor ouderen met dementie, Leiderdorp (in ontwikkeling)

Salem, 116 zorgwoningen voor mensen met somatische klachten en psychische stoornis die verband houdt met ouderdom, zoals dementie, incl. hospice en hoofdkantoor, Katwijk (in ontwikkeling)

Crystal Court, zelfstandige ouderenwoningen, Buitenveldert (2010)

Centrumgebied Drachten, winkels en woningen en 51 zorgappartementen, Drachten (2015)

'De Veste' - Blok29, voorziening voor psychogeriatric, IJburg Amsterdam (2004)

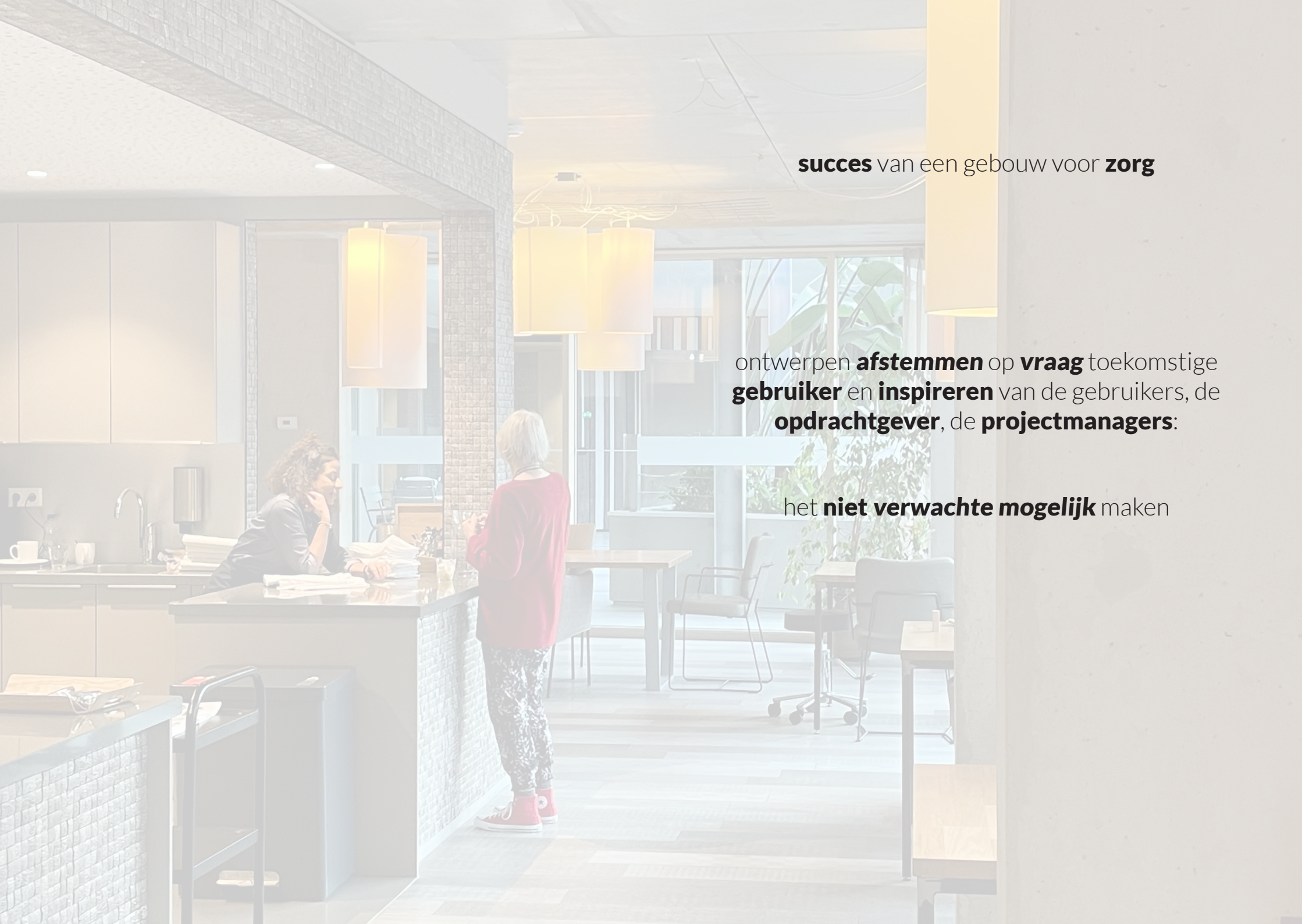
Psychomedisch centrum Psyq, Den Haag (2006)

Van Heutzstraat, woningen voor zelfstandige ouderen, Den Haag (1999)

Buskenblaser, woongroep Turkse en Marokkaanse ouderen, Bos en Lommer Amsterdam (2008)

succes van een gebouw voor **zorg**

ontwerpen **afstemmen** op **vraag** toekomstige **gebruiker** en **inspireren** van de gebruikers, de **opdrachtgever**, de **projectmanagers**:

het **niet verwachte mogelijk** maken

TANGRAM

Pedro de Medmalaan 3b
1086 XK Amsterdam

+31 (0) 20 676 1765
info@tangramarchitekten.nl
www.tangramarchitekten.nl

